

ΖΕΦΗ
ΚΟΛΙΑ

ΝΟΡΡΑ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙ

Ντραβέιγ

ΕΤΡΩΓΑΝ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ, σ' ένα μακρύ τραπέζι με φαγητά, κρασιά και γιρλάντες από βιολέτες και γιασεμιά. Εκείνη και οι αδελφές της φορούσαν ψάθινα καπέλα στολισμένα με κορδέλες κι αγριοκέρασα, η Τζέννιχεν κρατούσε το μαχαιροπίρουνο με τα δαντελένια της γάντια, η Τούσσυ τραγουδούσε καπνίζοντας. Ο θεός Φρεντ ήταν ντυμένος με την επίσημη στολή του Στρατηγού κι αστειευόταν με τη μητέρα που έφερνε την ασημένια πιατέλα της προίκας της μ' ένα γιορταστικό γλυκό φτιαγμένο από χαλίκια και μαύρη λάσπη. Η Λένχεν όρθια σεββίριζε κρασί. Ο πατέρας της κάπνιζε το πούρο του και τσούγκριζε με θόρυβο τα ποτήρια τους. Ο Σνάπι ξεφύτρωσε κάτω από την καρέκλα του παππού του και βούτηξε τα δάχτυλά του στο σκούρο λασπογλυκό. Όλοι ξεκαρδίστηκαν στα γέλια καθώς μασούσε ένα χοντρό κομμάτι, έφτυνε τα μαργαριταρένια δοντάκια του ανακατωμένα με χαλίκια και αίμα πάνω στο κατάλευκο τραπεζομάντιλο με τις γιρλάντες των γιασεμιών...

Η Λώρα πετάχτηκε ταραγμένη έξω απ' τα σκεπάσματα. Πνιγόταν. Τύλιξε τα χέρια γύρω απ' τους ώμους της κι αγκάλιασε τον εαυτό της. Να ζεσταθεί, να διώξει την ψύχρα από μέσα της.

Ένα χλωμό φως προσπαθούσε να τρυπώσει στο δωμάτιό

της πίσω απ' τα βαριά βελούδινα παραπετάσματα. Τι ώρα να ήταν άραγε;

Σηκώθηκε από το κρεβάτι και έτρεξε ξυπόλυτη να τραβήξει τις κουρτίνες, να διαλύσει τις σκιές της νύχτας. Άνοιξε την μπαλκονόπορτα και πήρε μια βαθιά ανάσα παγωμένου αέρα να ξυπνήσει.

Είδε τον άντρα της με τον κηπουρό στον οπωρώνα. Είχε σηκωμένους τους γιακάδες του τζάκετ και προσπαθούσε να συγκρατήσει ένα ασημένιο τσουλούφι που έριχνε ο άνεμος στα μάτια του, ενώ έδινε οδηγίες στον Ερνέστ για τον χειμερινό ψεκασμό των δέντρων. Εδώ και μια βδομάδα ήταν η μοναδική έγνοια του: Να παρασκευάσει στο εργαστήριο εκείνο το θαυματουργό μείγμα θειαφιού που θα κρατούσε τους μύκητες μακριά από τα φρούτα. Όλη του η συσσωρευμένη ιατρική γνώση στην υπηρεσία της έρευνας για την αντιμετώπιση της μελίγκρας, των σκαθαριών και των ψύλλων.

Ο αιώνιος *μαστροχαλαστής*. Έτσι δεν τον φώναζε παλιά η μητέρα; Ησυχία δεν είχε, όλα να τα διορθώσει ήθελε. Από τον κοινωνικό μηχανισμό ως την παραγωγή εσπεριδοειδών. Και όσο περνούσαν τα χρόνια, με όλο και μεγαλύτερη έμφαση στην τελευταία.

Τυλίχτηκε στη φανελένια ρόμπα της και ειδοποίησε την Μπερτ να της φέρει το πρωινό. Η ώρα πλησίαζε εννέα.

Σουφραζέτες εισέβαλαν βιαίως στο Βρετανικό Κοινοβούλιο. Άπασες συνελήφθησαν, ενώ ακολούθως επέλεξαν αυτοβούλως την ποινή της φυλάκισης.

Τακτοποίησε τα χαρτιά πάνω στο γραφείο της και έριξε μια ματιά στις αγγλικές εφημερίδες που είχε παραλάβει την προηγούμενη μέρα από το ταχυδρομείο, μαζί με την αλληλογραφία της.

Τα περισσότερα δημοσιεύματα για το νέο χτύπημα των σουφραζετών συνοδεύονταν από γελοιογραφίες με την Εμμελίν Πάνκχερστ να κρατάει πλακάτ που έγραφε «Κάτω οι άντρες» ή με την κόρη της Κρίσταμπελ να φοράει αντρικά σώβρακα. Οι συντηρητικές φυλλάδες εξακολουθούσαν να παρουσιάζουν την Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών* σαν μια ομάδα από αντρογυναίκες που μισούν τους συζύγους κι εγκαταλείπουν τα παιδιά τους, ενώ αποκαλούσαν τον αγώνα για τη γυναικεία ψήφο «ανταρσία των μεσοφοριών». Οι πιο ριζοσπαστικές από αυτές είχαν αρνηθεί να δηλώσουν την ύπαρξή τους στην απογραφή του πληθυσμού που έγινε λίγους μήνες νωρίτερα, εφόσον δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα· τα αποτελέσματα βγήκαν κατά προσέγγιση, αφού οι Αρχές υπολόγισαν αυθαίρετα πόσες γυναίκες είχαν κρυφτεί για να μην καταγραφούν.

Πάντα τις θαύμαζε για το θάρρος τους –και μερικές φορές για το *θράσος* τους– αλλά ποτέ δεν κατάφερε να συμφωνήσει με τη λογική τους. Κατά την άποψή της, δεν ήταν η γυναικεία ψήφος που θα άλλαζε τον κόσμο. Η μεγάλη κοινωνική αλλαγή θα ερχόταν μόνο μέσα από την ενιαία ταξική πάλη του προλεταριάτου ενάντια στο κεφάλαιο. Ο καπιταλισμός δεν έκανε διάκριση μεταξύ των δύο φύλων· ακόμα και μικρά παιδιά δούλευαν το ίδιο εξαντλητικά στις φάμπρικες για ένα

κομμάτι ψωμί και λίγο λάχανο για τη σούπα τους. *Διαφορές φύλου ή ηλικίας δεν έχουν πια αντίκρισμα για την εργατική τάξη. Η σύγχρονη βιομηχανία τους αντιμετωπίζει μόνο σαν εργαλεία, που αναλόγως φύλου ή ηλικίας κοστίζουν διαφορετικά.* Κάπως έτσι δεν το είχε γράψει ο πατέρας της στο *Μανιφέστο*; Όσο για το δικαίωμα ψήφου των γυναικών «άνω των τριάντα ετών και με την προϋπόθεση να γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση» ελάχιστα θα συνέβαλε στην καλύτερευση της ζωής του λαού. Κατά βάθος επρόκειτο για ένα αστικό κίνημα. Απλώς οι περισσότερες κυρίες θα είχαν τη δυνατότητα να ψηφίσουν αυτό που θα τους υποδείκνυε ο σύζυγός τους.

Έχωσε τις εφημερίδες κάτω από ένα πάκο με περιοδικά και βούτηξε ένα κρουασάν στον καφέ της. Καλύτερα να μην αναγκαζόταν να διαπληκτιστεί άλλη μια φορά γι' αυτό το θέμα με τον άντρα της.

«Ο πατέρας σου υποστήριζε πως η κοινωνική πρόοδος μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια από τη θέση της γυναίκας στη δεδομένη κοινωνία!» της επαναλάμβανε οργισμένος, με το ίδιο μένος του στρατευμένου επαναστάτη.

Μετά της αράδιαζε τα περί σοσιαλιστικού φεμινισμού, λες και η ίδια είχε άγνοια. Της υπενθύμιζε τα ονόματα της Λουίζ Μισέλ, της Αλεξάνδρας Κολλοντάι, της Κλάρας Τσέτκιν, ακόμα και της αδελφής της, της Τούσσυ. Λες κι εκείνη ήταν μια τυχαία χωριάτισσα της Ντραβέιγ. Λες και δεν ζούσε από τότε που γεννήθηκε μέσα στη δίνη όλων αυτών των εξελίξεων.

Παρότι είχαν περάσει σχεδόν είκοσι πέντε χρόνια, ακόμα θυμόταν το οργισμένο γράμμα που της είχε στείλει από το

συνέδριο γυναικών της Αμιέν, όπου του είχε υποσχεθεί ότι θα παρευρεθεί και τελικά δεν πήγε: «Θα σου τραβήξω τα αυτιά, θα σ' τα τραβήξω και θα γίνουν ένα μέτρο και κόκκινα σαν της μαϊμούς...».

Μερικές φορές την αντιμετώπιζε σαν ηλίθια. Ο υπέρμετρος εγωκεντρισμός του τον εμπόδιζε να θυμηθεί πως πριν γίνει κυρία Λαφάργκ, είχε υπάρξει δεσποινίς Μαρξ: κόρη του Καρλ Μαρξ.

Ο Πωλ σκούπισε τις λασπωμένες μπότες του στο χαλάκι της εξώπορτας και μπήκε στη θαλπωρή της κουζίνας βαστώντας ένα καλάθι με φρέσκα αυγά που μόλις είχε μαζέψει απ' το κοτέτσι. Ζήτησε από την καμαριέρα να του ετοιμάσει μια καλή ομελέτα για πρόγευμα κι ένα ζεστό ποδόλουτρο.

Ήταν κάμποσος καιρός που το πρωινό αγιάζι έκανε τα κόκαλά του να πονούν, τις γάμπες του να μουδιάζουν. Ρευματικά. *Φοβού το γήρας, ου γαρ έρχεται μόνον.* Σε μια φράση τα είχε πει όλα ο Ευριπίδης.

Ο γιατρός Φορ τον είχε προειδοποιήσει να αποφεύγει τα βάρη, το σκαρφάλωμα, το απότομο σκύψιμο, την ιππασία, την έκθεση στην υγρασία. Οι εκφυλιστικές ασθένειες των οστών ήταν κάτι σύνηθες στην ηλικία του. Πλησίαζε τα εβδομήντα· δεν ήταν πια κανένα τζόβενο. Βέβαια ο γιατρός Φορ, ο οποίος ήταν μέλος της σοσιαλιστικής ομάδας της Ντραβέιγ, του μιλούσε πάντα με μεγάλο σεβασμό· ο Λαφάργκ ήταν εκ των ιδρυτών του γαλλικού σοσιαλιστικού κόμματος και για-

τρός, δεν θα του έλεγε σε καμία περίπτωση κατάμουτρα ότι δεν ήταν πια τζόβενο. Αλλά μήπως δεν το έβλεπε στην έκφρασή του; Δεν είχε ξεμωραθεί ακόμη. Καταλάβαινε πολύ καλά ότι όλοι τον αντιμετώπιζαν περίπου σαν απόμαχο. Εβδομήντα χρονών άνθρωπος, τα είχε φάει τα ψωμιά του. Ο σεβασμός στην ιστορία του, στο όνομά του και –γιατί να το κρύψει άλλωστε;– στο όνομα της γυναίκας του, ήταν αυτά που τον κρατούσαν ακόμα στην επιφάνεια των κοινωνικών κύκλων. Κατά τα άλλα, ένιωθε ήδη στο περιθώριο της ζωής. Έρμαιο εκείνης της ρημαδοκατάστασης που κάθε χρόνο του στερούσε και πιο πολύ την όρεξη για πολιτικούς αγώνες, για γλέντια, για κάθε είδους περιπέτεια: για ό,τι δηλαδή τον κρατούσε ανέκαθεν ζωντανό και δραστήριο.

Βύθισε τα πόδια του στο ζεστό σαπουνόνερο και ένιωσε τα σφιγμένα μέλη του να παραλύουν. Καθώς η Μπερτ τού έτριβε απαλά τις πατούσες, σκέφτηκε πόσο ευχάριστα θα ήταν να τελειώνει εκείνη τη στιγμή η ζωή του. Εκείνη τη στιγμή, ακριβώς έτσι: στο ζεστό του σπίτι, ήσυχα, οικεία, αποχαυνωτικά: δίχως πόνο, δυσκολίες και δράματα.

Και μόνο στη σκέψη ένιωσε υπέροχα.

Κατέβασε από τη βιβλιοθήκη ένα αντίτυπο από το έργο *Τα αμερικάνικα τραστ* με κάποιες σκέψεις του γύρω από τον αναδυόμενο ρόλο των ΗΠΑ στη διεθνή οικονομία και τη διαφαινόμενη μετατόπιση του παγκόσμιου καπιταλιστικού κέντρου από την Αγγλία στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Θεωρούσε ότι ήταν το πιο σημαντικό οικονομικοπολιτικό φαινόμενο της εποχής, κυρίως μετά την εμφάνιση των νέων

μορφών μονοπωλιακής συγκρότησης του κεφαλαίου μέσα από τα λεγόμενα τραστ.

Ήθελε να χαρίσει αυτό το βιβλίο στον Ρώσο· θα ερχόταν το μεσημέρι απ' το Παρίσι μαζί με τη σύντροφό του – με το τρένο αυτή τη φορά. Ήλπιζε να μην τους δει να κατηφορίζουν μες στην παγωνιά με τα ποδήλατα. Βέβαια, από ανθρώπους που έχουν κάνει εξορία στη Σιβηρία, όλα μπορούσε να τα περιμένει κανείς.

Η καμαριέρα τού έφερε τον δίσκο με το πρόγευμα· μια αφράτη ομελέτα με φρέσκα μανιτάρια κι ένα κομμάτι βραστό ζαμπόν. Όλα δικής του παραγωγής. Χαμογέλασε.

Δεν ήταν σίγουρος για ποιο από τα δημιουργήματά του περηφανευόταν περισσότερο· για τα βιβλία, τις μελέτες και τα άρθρα του ή για τα γουρούνια, τον λαχανόκηπο και τις κόττες του;

Άφησε το βλέμμα του να περιπλανηθεί σε όλη την έκταση του δωματίου που τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια ήταν το πολιτικό γραφείο του. Στις φορτωμένες βιβλιοθήκες, τα αρχεία, τις εφημερίδες, τις μεταφράσεις, τα συγγράμματα. Το τραπέζι των συσκέψεων, τις οικογενειακές φωτογραφίες, τα χαρτιά, τους κονδυλοφόρους, το κουτί με τα πούρα, την μποτίλια με το κονιάκ. Το περσικό χαλί της μητέρας του, από το πατρικό του σπίτι στο Μπορντώ. Την αμερικάνικη επαναληπτική καραμπίνα, δώρο του Ένγκελς κάποια Πρωτοχρονιά. (Κάποτε ήθελε να κυνηγήσει τον Μαλατέστα μ' αυτή, μετά έδωσαν ραντεβού για κανονική μονομαχία, στο τέλος απλώς πλακώθηκαν στα μπουνίδια.) Τη βουλιαγμένη δερμάτινη

πολυθρόνα του πεθερού του, όπου τον βόλευε να κάθεται όταν έγραφε *Το Κεφάλαιο* για να μην τον ενοχλούν τα πυώδη σπυριά. Τη συλλογή με τις περίτεχνες πένες που του αγόραζε σε κάθε ευκαιρία η Λώρα. Το ξύλινο αλογάκι του Σνάπι, δώρο για τα πρώτα του γενέθλια από τον παππού Φρανσουά· το μόνο παιχνίδι που είχαν κρατήσει από τα τρία παιδιά τους.

Απότομη συγκίνηση· ένα ακόμα γεροντικό σύμπτωμα.

Σχεδόν του κόπηκε η όρεξη. Περπάτησε ως το παράθυρο και κοίταξε έξω. Ζώα, πουλιά, έντομα, δέντρα, χώμα, ως εκεί που έφτανε το βλέμμα. Παρακάτω ένα μακρινό φως. Η απεραντοσύνη. Το τίποτα. Το χάος.

Ξαναγύρισε στο τραπέζι και αποτελείωσε με όρεξη την ομελέτα του.

Η μυρωδιά του ψητού την οδήγησε στην κουζίνα. Κατέβηκε να ρίξει μια ματιά στα φαγητά που ετοίμαζε η μαγείρισσα για το μεσημεριανό γεύμα. Είχαν καλεσμένους. Ένα ζευγάρι ρώσων συντρόφων. Όχι κανένα μεγάλο τραπέζι σαν αυτά που συνήθιζαν παλιότερα.

Μέχρι πριν μερικούς μήνες οι Κυριακές της Ντραβέιγ ήταν κάτι σαν θεσμός· στο σπίτι τους μπαινόβγαине κόσμος ολημερίς, τα γλεντοκόπια τους κρατούσαν ως αργά το απόγευμα. Μερικές φορές το έτσουζε κι εκείνη με μερικές μπίρες παραπάνω. Ανάμεσα στους καλεσμένους τους τρωγόπιναν σοσιαλιστές πολιτικοί, δημοσιογράφοι, καθηγητές, συνδικαλιστές, αλλά και αλλαντοποιοί, έμποροι πούρων, εκτρο-

φείς πουλερικών και προμηθευτές κρασιών από κάθε γωνιά της Γαλλίας.

Ήξερε ότι ο κόσμος τους κουτσομπόλευε: «Οι σοσιαλιστές Λαφάργκ ζουν σε έπαυλη με υπηρέτες και κάθε τόσο κάνουν τσιμπούσια, όπου το κρασί ρέει άφθονο!».

Λίγο την ένοιαζε πια αυτό. Ανέκαθεν, ο κόσμος κάτι είχε να τους προσάψει: Ότι ο Μαρξ δεν είχε δουλέψει ποτέ. Ότι η Τζέννυ φον Βεστφάλεν ήταν βαρόνη. Ότι ο Ένγκελς ήταν βιομήχανος. Ότι ο αναρχικός φοιτητής Πωλ Λαφάργκ είχε νέγρο υπηρέτη. Ότι ποτέ κανείς τους δεν είχε μπει σε σπίτι εργάτη.

Και λοιπόν; Ο κόσμος έβλεπε τον αφρό των γεγονότων αυτό του άρεσε να σχολιάζει. Πεντάρα τσακιστή δεν έδινε για τα κουτσομπολιά τους.

Άλλο την απασχολούσε. Το τελευταίο διάστημα ο άντρας της είχε χάσει το κέφι του. Σταμάτησε να διοργανώνει τα κυριακάτικα γεύματα, σπάνια είχε διάθεση για επισκέψεις στο Παρίσι, όλο και πιο συχνά απείχε από τις συνεδριάσεις των σοσιαλιστών, περνούσε ώρες αμίλητος κι απόμακρος. Οι μόνοι φίλοι που του είχαν απομείνει ήταν οι επικεφαλής της σοσιαλιστικής ομάδας της Ντραβέιγ, Σαρλ Υέ και Πωλ Μπενάρ, καθώς και ο Μωρίς Ντεμισί, ο αρχισυνδικαλιστής του εργοστασίου Τόμσον που έμενε στην παρακάτω γειτονιά. Έφταιγε βέβαια και η κόντρα του με τον Ζαν Ζωρές. Αλλά ούτε που τα έβαζε μαζί του πια. Με κανέναν δεν τα έβαζε. Ποιος; Ο Πωλ. Που είχα πάντα το μισό σπαθί έξω απ' το θηκάρι.

Συναντήθηκαν πάνω από το ταψί με τον γεμιστό κόκορα.

Τη φίλησε πεταχτά και με ένα κοφτερό μαχαίρι έπιασε να τεμαχίζει το ξεροψημένο πουλερικό.

«Θα ήθελες να βγούμε αύριο μια βόλτα στο Παρίσι; Έχουμε καιρό να το επισκεφτούμε και θέλω να τακτοποιήσω μερικά ζητήματα. Μπορείς να κάνεις κι εσύ τα ψώνια σου και μετά να πάμε στον κινηματογράφο. Τι λες;» τη ρώτησε και της έχωσε στο στόμα μια κουταλιά αχνιστή γέμιση.

«Είναι ό,τι καλύτερο μου πρότεινες από τότε που με ζήτησες σε γάμο από τον Μαυριτανό!» βιάστηκε να του απαντήσει πριν καλά καλά καταπιεί την μπουκιά της.

«Μήπως μπορούσα να κάνω κι αλλιώς, καλή μου; Ο πατέρας σου με αντιμετώπιζε σαν βάρβαρο που είχε βάλει σκοπό να σε αποπλανήσει: *Αν είστε ανίκανος να αγαπάτε την κόρη μου με τον τρόπο που αρμόζει στο γεωγραφικό μήκος του Λονδίνου, θα ήταν προτιμότερο να την αγαπάτε εξ αποστάσεως!*»

Ξέσπασαν και οι δυο σε γέλια. Η επιστολή εγκράτειας του Μαρξ προς τον μέλλοντα γαμπρό του ήταν από τα πιο σπαρταριστά οικογενειακά αστεία τους.

Παρίσι, Νοέμβριος 1911.

Η Λώρα και ο Πωλ Λαφάργκ αυτοκτονούν στα δωμάτια της οικίας τους, μιας έπαυλης αγορασμένης με τα χρήματα της κληρονομιάς του Φρίντριχ Ένγκελς. Η είδηση για τη διπλή αυτοχειρία τους αφήνει άφωνο το διεθνές επαναστατικό κίνημα, εγείροντας μια σειρά αναπάντητων ερωτημάτων.

Η Λώρα ήταν μόλις δύο ετών όταν στο άθλιο σπίτι της εξορίας του στο Βέλγιο ο πατέρας της Καρλ Μαρξ μαζί με τον «θείο Φρεντ» συνέγραφαν το Κομμουνιστικό Μανιφέστο.

Το 1851, τις μέρες που ο Ναπολέων Γ΄ κατέλυε με πραξικόπημα τη Δεύτερη Γαλλική Δημοκρατία, η οικογένεια του Πωλ Λαφάργκ κατέφθανε στη Γαλλία από την Κούβα, για να σωθεί από την εξέγερση των σκλάβων. Δεκατέσσερα χρόνια αργότερα οι δύο νέοι θα συναντιόντουσαν στο πλατύσκαλο του σπιτιού των Μαρξ στο Λονδίνο, όπου ο αναρχικός φοιτητής της Ιατρικής μετέφερε στον δόκτορα Μαρξ έγγραφα για την πορεία της νεοσύστατης Διεθνούς Ένωσης Εργατών στο Παρίσι.

Η βιογραφική μυθιστορία ενός σπουδαίου ζεύγους επαναστατών με φόντο τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα που καθόρισαν την πορεία του σοσιαλιστικού κινήματος από τα μέσα του 19ου ως τις αρχές του 20ού αιώνα.

ISBN 978-960-566-080-2

9 789605 660802

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6080